

ГОЛИ ОТОК (1949-1956), Зборник радова са научног скупа,
Црногорска академија наука и умјетности,
Подгорица 1998, 350 страна

Црногорска академија наука и умјетности објавила је радове са Округлог стола одржаног 27. јуна 1995. године под називом "Голи оток 1949-1956". Зборник обухвата 21 рад учесника тог скупа, који су сврстани у шест поглавља: Друштвеноисторијски аспект, Филозофско-правни, Психомедицински, Књижевно-естетски, Методолошки и Мемоарски дио. Аутори ових прилога су афирмисани научници: историчари, филозофи, правници, економисти, социолози, љекари, књижевници и бивши заточеници Голог отока.

У нашој историографији Голи оток је и до сада био присутан, али далеко мање од општег генералног сукоба 1948. године. Посебно интересовање историчара, и не само њих, био је сукоб 1948. године двије најјаче комунистичке партије тога времена СКП(б) и КПЈ. Брањене су и објављиване многе докторске дисертације, написани романи, драме, снимљени филмови и објављени други видови литерарног стваралаштва.

Ипак, може се рећи да Голи оток до сада није био у центру пажње историографије, као што је то био сукоб 1941. године. То је и разумљиво, јер о Голом отоку и репресији која је на њему владала према заточеницима сазнајемо углавном на основу исказа и

писања самих заточеника, а сасвим мало на основу архивских извора. Све док се не отворе архиве тадашњих министарстава унутрашњих послова, у којима се, како се претпоставља, налази изворна грађа, о овом прије 1948. године ненасељеном острву и његовим логорашима историјска наука неће моћи да одговори на сва питања ове сложене теме.

О том казамету, који се по кажњавању својих заточеника не може упоредити ни са једним до тада сличним у свијету, проговорили су представници науке и сагледали га свестрано у једном интердисциплинарном приступу.

Црногорска академија наука и умјетности имала је обавезу да организује овакав скуп, јер је грађана Црне Горе било кажњено као информбироваца 5.007, или 1,06% укупног броја становника по попису 1961. године. Црна Гора је са тим процентом заузела прво мјесто међу шест тадашњих република које су чиниле Југославију, док су Црногорци-информбировци учествовали са 21,80% у тадашњем националном саставу Црне Горе. Организовањем Округлог стола и објављивањем радова са њега Црногорска академија наука и умјетности испунила је своју обавезу не само због мисије коју има у науци и друштву

уопште, већ и према јавности Црне Горе и једном броју њених грађана голооточких затвореника који су очекивали не само један општи приступ овој теми већ и приступ са новим угловима гледања који су утемељени на новим друштвеним условима и на научној акрибији која је у међувремену у периоду од 40 година створена. Једна веома сложена тема, каква је Голи оток, односно 1948. година, није могла на овом скупу, односно овим Зборником радова, да одговори научно на сва питања која су била покренута. Један од разлога јесте и тај што неке архиве о овом питању још нијесу отворене, иако је већ прошао законски рок од 30 година од настанка те грађе, па ће тако остати и следећим генерацијама историчара и других истраживача да кажу своја сазнања о овом историјском догађају.

Тако ће се сталне и злокобне диобе, које су познате од далеке прошлости када су наши преци дошли на ове просторе па до данашњих дана, у којима смо постајали непријатељи и уништавали једни друге, однијети више живота него што смо губили у борбама са спољним непријатељем.

Ново посматрање овог трагичног догађаја могуће је, што је и урађено у многим радовима, и стога што су главни актери дјеловањем биолошких закона већ поодавно ван сцене, па је тако лакше доносити закључке о њиховој улози и њиховом узајамном неповјерењу, које се може узети као прва претпоставка сукоба. И један и други вођа, један као учитељ, а други као ученик, припадају истој школи Коминтерне, у којој се тражио непријатељ у својим редовима, а затим и међу другима. Тај стални страх и то стално неповјерење једних у друге стварало је сталне сукобе и нове непријатеље, којих су се ослобађали новим чисткама. Један од битних узрока сукоба свакако је обострани култ личности двојице вођа - Стаљина и Тита, који је већ постојао и у СССР-у и

у Југославији. У третирању овог питања први пут се сусрећемо са критичком анализом овог сукоба с аспекта улоге двојице вођа, односно ко је одговоран за настанак тог трагичног сукоба, ко је у ствари био у праву и ко је био побједник у тој суровој борби. Сматра се да сукоб Стаљина и Тита 1948. године није донио социјализму, са становишта глобалног историјског кретања, нове демократске квалитетне промјене и више је користио капитализму него социјализму. Посљедице сукоба на даљи развој међународног комунистичког покрета биле су веома негативне и сматра се да је са њим почело и његово пропадање. Тешке посљедице које је оставио овај сукоб, а које су се дуго манифестовале у свим сферама живљења и рада, посебно на политичком и економском плану, изгледа да се нијесу могле превазићи, што је каснија стварност и потврдила.

На ова и друга питања може се наћи одговор у овој књизи чију смо структуру навели на почетку, а чији су аутори прилога: Зоран Лакић, *Контраверзе о голооточком времену*; Радоица Лубурић, *Историјско-политички оквир сукоба Југославије и СССР-а 1948. године*; Бранислав Ковачевић, *Информбиро и Црна Гора (Прилог истраживању)*; Бранислав Маровић, *Улога економске блокаде Југославије на живом информбировских лођораша*; Жарко Булајић, *Судијски Београдског универзитета у сукобу 1948*; Драган Вукчевић, *1948 - филозофско-историјски есеј*; Драгутин Лековић, *Сукоб Стаљина и Тита 1948. године (историјско-критичка студија)*; Миомир Савићевић, *"Голи оток" у студији медицинара*; Тодор Баковић, *Психолошки аспекти голооточке теорије и садистичког мучења*; Милосав Бабовић, *Улога "голооточких година" у оријентисању данашњице - у повезивању и демистификацији збивања*; Жарко Ђуровић, *Четворокњижје о Голом отоку Миљинка Стојановића*; Томислав Жугић,

Ошћӣе ӣ посебно ӯ проучавању Голо̄ ошћока; Бранко Ковачевић, Нека ме-шодолошка̄ ишћања̄ проучавања̄ Голо̄ ло̄ ошћока; Миомир Савићевић, Ан-кей̄ни лист̄ӣ за бивше ло̄горише; Пав-ле С. Радусиновић, Ријеч о судбини најмлађих ӯ голо̄ошћоком времену;

Милинко Стојановић, Голо̄ошћоко вријеме - доба једноумља и дес̄ошћије; Радивоје Вукићевић, Ист̄ина о Голом ошћоку и 1948; Бранко Мартиновић, Зашћо на Голом ошћоку није било никакво̄ ошћора кажњеника; Драги-ша Ђоковић, Прва хайшења.

Др Бранислав Маровић